

Fjellkulturlandskap

Gunnar Austrheim, Kari Hjelle, Per Sjögren, Kathrine Stene og Aud Mikkelsen Tretvik: *Fjellets kulturlandskap. Arealbruk og landskap gjennom flere tusen år. DKNVS skrifter nr. 3*. Trondheim: Museumsforlaget 2015

Fjellområdene våre har vært i bruk av mennesker gjennom tusenvis av år. Dette er de store trekkenes kulturhistorie: lange tidsspenn, vidstrakte landskaper. I dette blir, sett under ett, menneskenes virksomhet forsvinnende liten. Samtidig vet vi at denne virksomheten også, i gitte perioder og på avgrensede lokaliteter, har vært ytterst intensiv, med betydelig påvirkning på natur og landskap. Kildene til kunnskap om alt dette er først og fremst de fysiske sporene, levningene, mens berettende kilder, muntlige og skriftlige, foreligger i større omfang først når vi nærmer oss vår egen tid. Som man kan forstå, byr det på utfordringer å skulle danne seg helhetlige bilder av fjellet som kulturlandskap. Hvordan skal de ulike, ofte sparsomme, kildene tolkes og forstås? Hvilken plass har for eksempel et gitt fysisk spor i en helhet? Representerer det den dominerende bruken av et område innenfor et visst tidsrom, eller har andre bruksmåter eksistert samtidig og vært like vesentlige, men uten å sette like tydelige spor etter seg? Slike spørsmål kan man stille seg mange av.

Den boka som nå foreligger, *Fjellets kulturlandskap. Arealbruk og landskap gjennom flere tusen år*, representerer et fortjenestefullt forsøk på å utfordre disse krevende spørsmålene, og på å nærme seg visse helhetsforståelser av fjellet og fjellområdene som kulturlandskaper gjennom tusenårene. Den er blitt til som en del av det såkalte DYLAN-prosjektet, et tverrfaglig forskningsprosjekt der akronymet er utledet av hovedproblemstillingen: «Hvordan forvalte DYnamiske LANDskaper?». Utgangspunktet er

altså nåtidig forvaltning av natur og landskaper, der man har tatt inn over seg som et grunnleggende premiss at de forvaltningsobjektene man har med å gjøre ikke er statiske, men tvert imot altså dynamiske, underlagt komplekse endringsprosesser der både menneskelig og ikke menneskelig påvirkning gjør seg gjeldende. Det tverrfaglige står helt sentralt i prosjektet og i boka, med mange ulike fagfelt representert. Naturfaglige innfallsvinkler og metoder er viktige, dertil ikke minst historiske og arkeologiske, samt en rekke andre.

I bokas første kapittel blir vi gjort kjent med prosjektet, før vi i kapittel to får en gjennomgang og drøfting av de viktigste metodiske innfallsvinklene og utfordringene. Her redegjøres for egenarten i de ulike faglige utgangspunktene, hvilke muligheter og begrensninger som ligger i de enkelte. En slik grundig gjennomgang er selvfølgelig på sin plass i en publikasjon som formodentlig vil leses av folk med ganske forskjellig faglig bakgrunn selv, inkludert også en del som ikke er videre skolert på noen av fagfeltene.

DYLAN-prosjektet har basert seg på detaljerte studier i fire utvalgte studieområder. Disse er Sunndalen og Erdalen i Jostedalens nasjonalpark (Sogn og Fjordane), Grimsdalen landskapsvernområde (Oppland), Budalen landskapsvernområde (Sør-Trøndelag) og Dividalen landskapsvernområde og nasjonalpark (Troms). Hvert av disse undersøkelsesområdene har fått sitt eget fyldige kapittel, og dette utgjør hoveddelen av boka. Disse fire kapitlene er bygd opp etter samme lest: først en generell introduksjon og presentasjon, deretter kronologisk organisert fremstilling og drøfting, der det kildemessige og metodiske er integrert i fremstillingen fortløpende. For leseren gir dette god oversikt og en god leseopplevelse: man holdes orientert om hvordan forskerne arbeider og tenker i det kre-

vende og nitide arbeidet, samtidig som man opplever at man faktisk leser en historisk fremstilling, følger en utvikling gjennom tusenårene.

Disse fire hovedkapitlene fra hvert sitt undersøkelsesområde er så vidt detaljerte og grundige at de godt kan leses separat. Sagt på en annen måte: om det skulle være bare ett av områdene man hadde særlig interesse for, ville denne boka likevel gjerne være det beste valget. Et moment i den sammenhengen er det selvfølgelig at samlende fremstillinger som dette stort sett ikke finnes. Lokale publikasjoner, historiske og andre, er det rikelig av rundt omkring, men altså: de bredt forskningsbaserte syntesene er mangelfulle. De fire områdene som her har blitt grundig undersøkt og presentert, vil selvfølgelig tjene som konkrete eksemplifiseringer av utviklingstrekk overførbare til andre, respektive likeartede fjellområder.

I bokas tre siste kapitler gjøres det så forsøk på å samle en del tråder. Det ligger i sakens natur at dette må bli relativt prøvende. I et eget kapittel søkes de historiske utviklingstrekkene sammenfattet og løftet til et overordnet, nasjonalt perspektiv, før de to siste kapitlene setter fokus på forvaltning. Sentralt der står spørsmålet om hvordan man, i noe som faktisk har sitt særpreg i langvarig og omskiftelig bruk, finner en norm for hva det er man ønsker å bevare. Finnes noe vi kan kalle autentisk? Det er i alle fall ikke gitt at det nødvendigvis skulle behøve å være de idylliske seterlandskapene fra 50 til 100 år tilbake i tid. I disse drøftingene er også forsøkt trukket inn nåtidige brukeres oppfatning av hvilke kvaliteter landskapsvernområdene bør romme, redegjort for i et eget kort kapittel. En

konklusjon som antydes er at fjellområdene burde ha rom for flere lag av «autentisitet», og at man forvalter ut fra ulike normer i ulike deler av gitte landskaper. Om flere av konklusjonene er temmelig åpne, er det uansett en stor fortjeneste ved prosjektet at det har bidratt til bedre forståelse av en rekke viktige forhold, et bredere grunnlag å diskutere videre fra. Til denne bredden har ikke minst det tverrfaglige bidratt svært konstruktivt.

Mange forfattere er involvert. Dette har nok medført noe overlapping her og der, men alt i alt virker teksten godt koordinert og med et enhetlig preg. Ryddig layout og den tidligere nevnte organiseringen av kapitlene bidrar til dette. Ellers må det svært omfattende illustrasjonsmaterialet trekkes frem. Her er en rekke flotte fotografier, både nye og gamle; de er informative og de bidrar til å gjøre boka svært tiltalende. I tillegg er det massevis av figurer, diagrammer og tabeller som medvirker i den faglige formidlingen på en utmerket måte.

Boka balanserer flere hensyn. Den er vitenskapelig grundig og etterrettelig, og vil sann sett kunne tjene som et referanseverk i videre studier og forskning fra flere faglige innfallsvinkler. Videre har den selvsagt relevans i etater som driver med natur- og kulturminneforvaltning. Ikke minst skulle den absolutt også kunne ha appell til bredere grupper av i utgangspunktet interesserte lesere. Dem er det heller ikke så rent få av.

Jon Solem

Lektor, cand.philol i historie, Surnadal Vgs.

E-post: Jon.Solem@mrfylke.no